

Bouwsteen energie Omgevingsvisie (grootschalige opwek van elektriciteit)

Inhoud

1. Ambitie.....	2
2. De opgave in Kampen.....	4
3. Keuzes	7
4. Het kader	10
4.1 Kader wind.....	12
4.2 Kader zon.....	13
5. Een initiatief en dan?.....	14
Bijlagen	16

1. Ambitie

De ambitie in het coalitieprogramma om in 2035 energieneutraal te zijn, vraagt om een visie op het energievraagstuk. Deze ambitie is niet zonder reden: wereldwijd groeit het besef van urgentie op dit thema. Nederland heeft het Klimaatakkoord van Parijs onderschreven. Het Rijk heeft deze klimaatafspraken dit jaar vertaald in een Nederlands Klimaatakkoord. Dit akkoord is een coproductie van meerdere partijen waaronder de VNG en heeft de status van een convenant. De doelstelling hierbij is: een 49% CO₂-reductie in 2030 en reductie van 80-95% in 2050. De ambitie in het coalitieprogramma om inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium te betrekken bij de besluitvorming vraagt om een participatieve procesaanpak.

Energietransitie betekent dat we naar een energiesysteem toegaan met minimale CO₂-uitstoot. Om dit te bereiken worden de energievraag, infrastructuur en energiebronnen aangepast. Dit betekent concreet dat bijvoorbeeld de aardgaskraan geleidelijk dichtgaat voor woningen, kantoren en bedrijven. Als alternatief gaan we collectieve warmtenetten gebruiken of individueel verwarmen (warmtepomp). Dit vraagt om de aanleg van warmtenetten, verzwaarde elektriciteitsnetten en het deels verwijderen van gasnetten. De elektriciteit die we voor verwarming, verlichting, mobiliteit en vele andere functies nodig hebben, wekken we duurzaam op met bijvoorbeeld zonnepanelen en windturbines.

In het Klimaatakkoord krijgt de Regionale Energie Strategie (RES) een belangrijke positie. Via de RES krijgen 30 regio's de ruimte om naar eigen inzicht de energieopgave voor hernieuwbare energie (elektriciteit en warmte) concreet te maken. Het gezamenlijke doel is om in totaal 35 Twh op land op te wekken in 2030. Kampen maakt deel uit van de RES West-Overijssel en brengt in dit verband de Kampense ambities en wensen in. De RES richt zich in eerste instantie op de mogelijkheden voor grootschalige opwek van duurzame elektriciteit en brengt op dit thema begin 2020 een bod uit aan het Rijk. Voor ons reden om ons in deze bouwsteen alleen te richten op de grootschalige opwek. Het warmtevraagstuk volgt later.

De gemeente Kampen ontwikkelt op dit moment een omgevingsvisie. De visie vervangt de 30 circa sectorale beleidsvisies voor de fysieke leefomgeving die we in Kampen de afgelopen jaren hebben vastgesteld. De eerste omgevingsvisie 1.0 is gebaseerd op bestaand beleid en brengt (strategische) focus en samenhang in ons versnipperde sectorale beleid. Het werken met één omgevingsvisie dwingt tot een andere, meer integrale, manier van beleid maken. De visie is immers geen statisch product voor 10 jaar maar een continue proces. Dit past bij de dynamiek van de samenleving die voortdurend verandert. De komende jaren wordt de omgevingsvisie naar behoefte gevoed (visie 1.1, 1.2 en zo verder) en actueel gehouden door het invoegen van bouwstenen. Bouwstenen hebben vaak een thematische aanleiding/opgave en worden steeds voorbereid met een integrale blik en een participatieve aanpak. Voorliggende bouwsteen is de eerste bouwsteen voor de omgevingsvisie en geeft een kader voor de grootschalige opwek van duurzame energie door zonneparken en windturbines.

De omgevingsvisie wil inspireren, stimuleren en ruimte bieden. Vanuit een ja, mits houding denken we daarbij mee met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Deze houding is ook de basis voor deze bouwsteen.

De bouwsteen Energie is:

- een kader voor ruimtelijke initiatieven met name voor grootschalige opwek van energie gerelateerd aan de ambitie zoals die neergelegd is in het coalitieprogramma
- een leidraad voor de inzet van Kampen in de regionale energie strategie (RES)
- de beleidsmatige basis voor de komende uitvoeringsacties
- een bouwsteen voor de omgevingsvisie.

De bouwsteen energie regelt ook een aantal zaken nadrukkelijk niet:

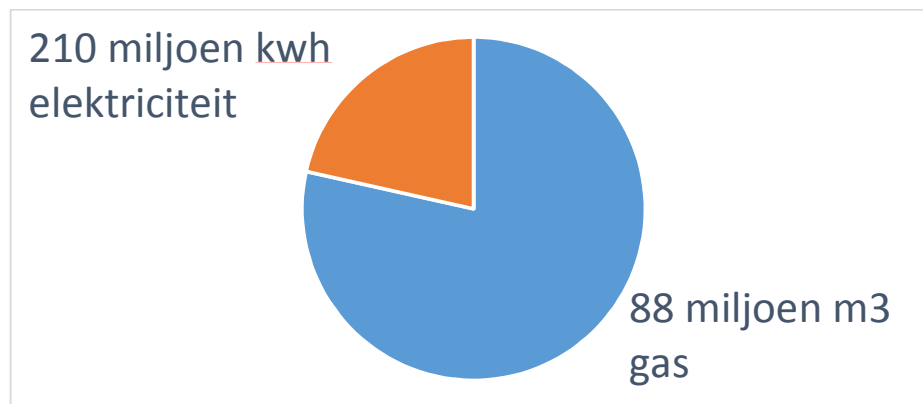
- Het gaat niet over zonnepanelen op daken. Deze oplossing heeft altijd de voorkeur. De discussie over zonnepanelen in het beschermd stadsgezicht loopt nog. Hierover is overleg met “Het Oversticht” en bewoners van de binnenstad.
- Deze bouwsteen gaat ook niet over het besparen van energie. Dit betreft geen ruimtelijk relevant aspect maar logisch is dat hoeveel meer bespaard wordt hoe kleiner de opgave wordt. Energie die je niet verbruikt hoef je niet te verduurzamen.
- De bouwsteen gaat ook niet over kleinschalige opwek. Ook kleine windturbines (ashoogte maximaal 20 meter) mogen in principe overal – ook in de uitsluitingsgebieden - mits deze landschappelijk verantwoordt kunnen worden ingepast. Dat betreft maatwerk per initiatief.
- Kernenergie valt ook buiten dit kader. Het is op de participatie bijeenkomsten door enkele inwoners en raadsleden wel genoemd.
- De bouwsteen gaat ook niet over warmte. In de toekomst zullen de grootschalige productie of het transport van warmte wel ruimtelijke impact hebben maar waar en hoeveel is op dit moment nog niet bekend.

2. De opgave in Kampen

In 2035 wil Kampen energieneutraal zijn. Daarvoor is veel nodig. Kampen heeft de afgelopen jaren al flinke stappen gezet op het gebied van geothermie, zon op daken en isolatie van woningen. En er zijn concrete plannen voor de komende periode. Maar er is veel meer opwek nodig om energieneutraal te worden. Zonder grootschalige opwek (zon en wind) gaan we het doel om in 2035 energieneutraal te zijn niet halen. Omdat dit grote ruimtelijke impact heeft is een duidelijk kader nodig. Zodat initiatiefnemers weten wat belangrijk gevonden wordt en de waarden binnen onze gemeente zoveel mogelijk behouden blijven.

Het is belangrijk om de ambitie goed te definiëren.

Circa 25% van het huidige energieverbruik in Kampen is elektriciteit en daar gaat deze bouwsteen energie over. Circa 75% bestaat uit aardgas en andere fossiele brandstoffen. Voor de energietransitie van de gebouwde omgeving wordt een warmteplan opgesteld wat volgens het klimaatakkoord gereed moet zijn in 2021.

(bron klimaatmonitor 2017 totaal gemeten verbruiken bij vaste aansluitingen)

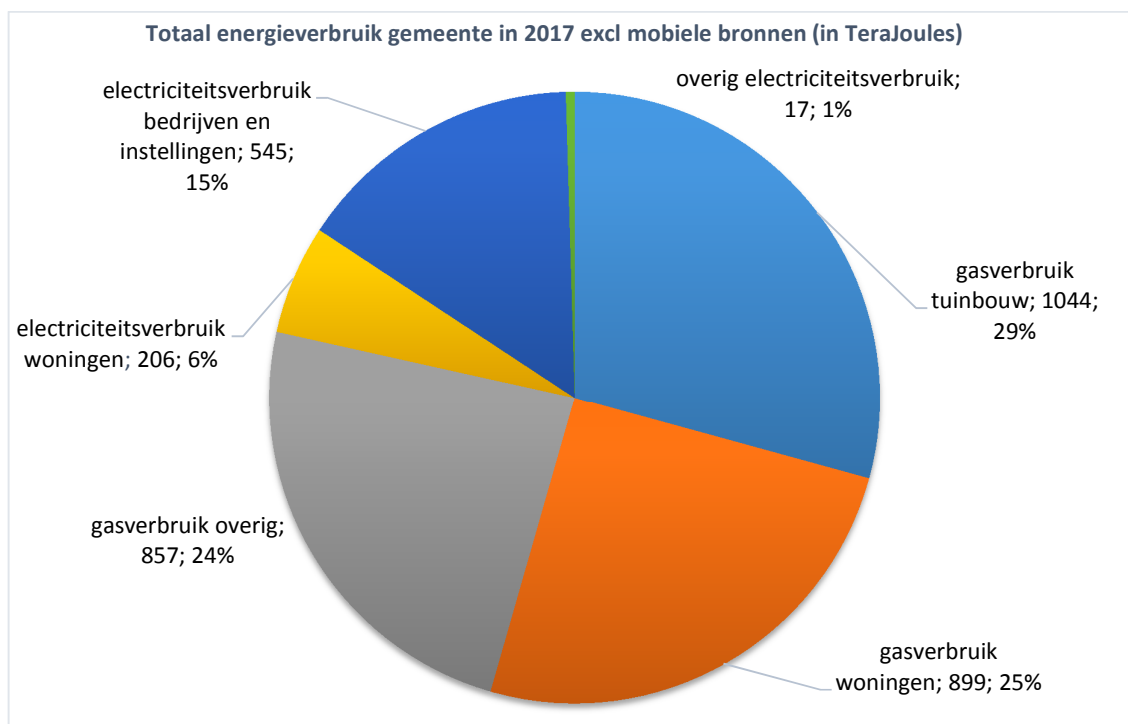
Wat in bovenstaande figuur niet is meegenomen zijn de energieverbruiken van de mobiele bronnen (wegverkeer, werktuigen etc) Behalve dat de gemeente werkt aan een betere laadinfrastructuur moeten de besparingen op dat gebied vooral door generieke (bron) maatregelen worden bereikt wat effectiever op rijksniveau kan.

Verduurzaming van het energiegebruik kan op verschillende manieren plaatsvinden. Onderstaande tabel geeft een globaal beeld van de huidige mogelijkheden in Kampen.

Verduurzaming van	Verduurzaming door	Rol gemeente
gebruik van elektriciteit (25%)	windturbines zon op daken zonneparken	sturing via ruimtelijk beleid en randvoorwaarden eventueel door zelf initiatieven te ontwikkelen of in lopende initiatieven financieel te participeren
gebruik van gas warmteplan in 2021	geothermie biomassa (bij voorkeur geen verbranding houtsnippers) Warmtepompen Vervanging van aardgas door biogas en op langere termijn waterstofgas maar ook vermindering van het verbruik door isoleren en besparen !	opstellen gemeente brede planmatige aanpak en financieringsopties uitwerken Door ontwikkelen energieloket als onafhankelijk adviseur

De verduurzaming van het gebruik van elektriciteit heeft grote ruimtelijke impact. De gemeente heeft hierin een sleutelrol via het ruimtelijke beleid.

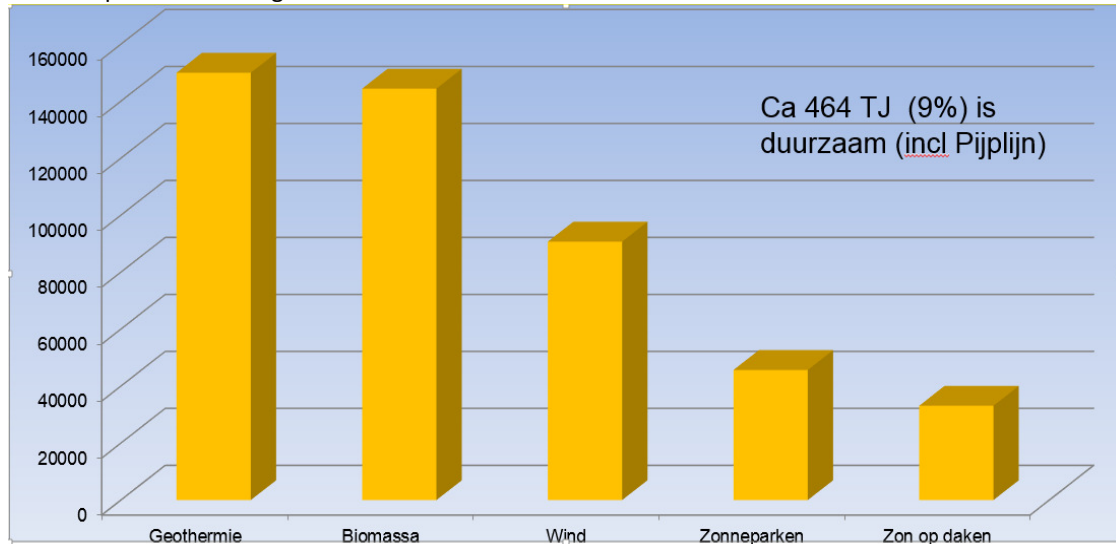
Op dit moment verbruiken we in onze gemeente jaarlijks circa 3568 TJ (Terra Joules) Onderstaande figuur geeft een beeld van de verdeling van dit verbruik over de verschillende sectoren.

De grootste energieverbruikers zijn de landbouw (i.c. glastuinbouwgebied de Koekoekspolder) en het verkeer (die laatste is in bovenstaande plaatje niet meegenomen om de eerder genoemde redenen, inclusief verkeer zou het energieverbruik tot boven de 5000 TJ komen). Het energieverbruik van onze industrie is relatief klein. Dit komt het grote aandeel logistieke bedrijven met veel opslag en weinig energie intensieve productieprocessen. Deze dragen wel weer bij aan het energieverbruik door het verkeer. Per sector moet bezien worden welk soort duurzame energie nodig en mogelijk is.

We beginnen niet op nul

Op dit moment wordt 9 à 10% van ons totale energieverbruik duurzaam opgewekt (21% van het elektragebruik en 8% van het warmtegebruik). Dit is inclusief de plannen in de pijplijn. De grootste bijdrage leveren de geothermiebronnen (aardwarmte) en biomassacentrale in glastuinbouwgebied de Koekoekspolder. Zie de figuur hieronder.

Om energieneutraal te worden moet circa 90% van ons energieverbruik dus nog verduurzaamd worden. NB de in de taartdiagrammen getoonde verbruiken zijn al inclusief de effecten van al gerealiseerde pijplijnprojecten dus de netto resterende opgave. Hierbij geldt dat bij een toename van het toekomstig energieverbruik (bijvoorbeeld door nieuwe kassen, nieuwe woningen, nieuwe bedrijven of door groei van het verkeer), de energieopgave ook toeneemt als geen sprake is van energieneutrale groei.

Om alleen ons huidige elektriciteitsverbruik (210 miljoen Kwh (0,21 Twh), nu circa 25% van ons energieverbruik) volledig te verduurzamen is circa 280 ha aan nieuwe zonneparken nodig of 35 windturbines van het type dat nu op Haatland staat. (of 6000 kleine windturbines met een ashoogte van 15 meter)

Het elektriciteitsverbruik zal in de toekomst toenemen door de omschakeling naar elektrische auto's, groei van de bestaande stad en bedrijventerreinen en de elektriciteit die nodig is voor warmtepompen die geleidelijk de gasketels gaan vervangen. (de elektrificering van de gebouwde omgeving). Ook zal koeling in de zomer zorgen voor een toename in het elektriciteitsverbruik

Landelijke schattingen gaan er vanuit dat 20% van de energieopgave door (rendabele) energiebesparing kan worden gehaald. Daarbovenop wordt in landelijke berekeningen 20% van de energieopgave toegerekend aan nieuwe toekomstige technieken (innovatie). Deze uitgangspunten hanteren we in deze bouwsteen ook. Omdat mobiele bronnen (waaronder verkeer) vooral verduurzaamd zullen moeten worden via landelijke generieke maatregelen is hier de rol van de gemeente beperkter.

Definitie:

De definitie van energieneutraal zoals we die in Kampen hanteren luidt: "Alle lokaal verbruikte energie wekken we lokaal duurzaam op, we gaan er daarbij voorsnog van uit dat innovatie en besparing gezamenlijk 40 % van deze opgave reduceren. Het energieverbruik van mobiele bronnen rekenen we niet mee in deze opgave. Wel alle groei van de energievraag die nog zal optreden door uitbreiding van het bedrijven- of woonareaal. " Gelet op deze definitie betekent dit dat we een opgave hebben om in 2035 60

% van 210 miljoen Kwh en 88 miljoen m3 gas te hebben verduurzaamd. (jaarlijks zal e.e.a. moeten worden bijgesteld afhankelijk van de groei)

Gelet op de gemeentelijke ambitie en definitie willen we de extra opgave door groei minimaliseren door in en uitbreidingslocaties van bedrijventerreinen en woongebieden in principe energieneutraal uit te voeren. Ten eerste door het minimaliseren van de energievraag en ten tweede door het energiegebruik lokaal met duurzame opwek te compenseren. We beschouwen dit als een serieuze inspanningsverplichting per ontwikkeling. Ook bij de verkoop van gronden door de gemeente aan derden.

Een belangrijk aandachtspunt, zeker op termijn met een groeiend deel natuurstroom zal daarbij de netbelasting en het verschil in tijd tussen vraag en aanbod zijn. Een zonneveld veroorzaakt pieken in het net op momenten die niet altijd gewenst zijn. De nabijheid van een locatie met veel vraag (een woongebied of een industrieterrein) waar een deel van deze energie weggezet kan worden zonder daarbij grote delen van het net te belasten is daarom wenselijk. Op elektriciteitsnet als geheel moet bijna momentaan zowel vraag als aanbod in balans zijn. Hoe meer weersafhankelijke bronnen daar deel van uitmaken hoe moeilijker het wordt deze balans in stand te houden. Dit is echter geen gemeentelijke verantwoordelijkheid maar kan wel meegewogen worden in de locatiekeuzes.

3. Keuzes

Het kader bouwt voort op de twee discussierichtingen (Prestatie en Integraliteit) die met de raad zijn besproken aan de hand van een matrix waarin de integrale blik op de energieopgave is uitgewerkt. De discussierichtingen geven een eerste overzicht van de keuzes/dilemma's en kansen die voorkomen uit de confrontatie van de energieopgave enerzijds en de andere, voor Kampen, belangrijke beleidsopgaven en waarden anderzijds.

- De mix van modaliteiten (bepaalt mede de ruimtelijke impact)
- Economie (economische groei kan energieopgave vergroten)
- Landschap, natuur en cultuurhistorie (o.a. Nationaal Landschap en Binnenstad)
- Sociale aspecten (draagvlak en wenselijkheid van lokaal eigenaarschap)
- Recreatie (grootschalige opwek kan recreatieve aantrekkelijkheid gebieden beïnvloeden)
- Gezondheid, wonen en leefbaarheid (grootschalige opwek met name wind kan hinder veroorzaken door geluid- en slagschaduweffecten)

De belangrijkste dilemma's die uit de discussierichtingen voorkomen zijn in stellingen verwoord die in participatiebijeenkomsten met inwoners en ondernemers zijn besproken. Dit conform de wens van de raad om zoveel mogelijk inzicht te krijgen in de belangen en wensen die in de samenleving leven.

In juni 2019 heeft in Kampen een in-energietop in drie dagdelen plaatsgevonden waarbij inwoners, bedrijven en raadsleden hun mening konden geven over wat zij een belangrijk aandachtspunt vonden bij de uitrol van grootschalige opwek. In de kernen Wilsum, Zalk, 's-Heerenbroek en op het Kampereiland zijn soortgelijke maar kleinschaliger bijeenkomsten georganiseerd om meningen en ideeën op te halen. Voor zover daar een gemene deler aan te wijzen was, is hiermee rekening gehouden.

De vragen die aan de inwoners gesteld werden waren:

- Wind, zon of een mix ?
- Waar wel zon of wind, waar niet ?
- Grootschalig of meerdere kleine projecten ?
- (Hoe) zou u willen participeren ?
- Welke rol moet de gemeente nemen (faciliterend of een regierol) ?
- Waar moeten we nog meer aan denken ?

Onderstaande geeft een indruk van de resultaten van de participatie voor zover daar een gemene deler te benoemen was.

Wind/Zon ?

Naast het opwekken van energie op de daken, zullen er in ieder geval ook windmolens en/of zonnepanelen nodig zijn om voldoende elektriciteit op te wekken. De bewoners gaven mee vooral aandacht te hebben voor het gebruik van grond, de zichtbaarheid in het landschap en hinder voor omwonenden en de natuur. De beste oplossing is een combinatie van wind en zon. Als we kijken naar de omvang van de opgave dan is grootschalige opwek door windenergie in elk geval nodig. Ondernemers gaven ook aan het voordeel te zien van het zo veel mogelijk initiatieven een kans te geven en het elektriciteitsnet optimaal te benutten. (een combinatie van wind en zon is gunstig voor de netbelasting omdat ze vaak op verschillende tijdstippen stroom leveren)

Waar ?

Het opwekken van nieuwe energie zal effect hebben op het ruimtegebruik en het landschap in de gemeente Kampen. Grootschalige energie-opwek is voor velen alleen mogelijk in gebieden waar infrastructuur of bedrijvigheid domineren. Naar voren komen locaties langs de N50, op industrieterreinen, in de Koekoekspolder en rond Kampereiland bij het Ketelmeer. Ook komt naar voren dat grote projecten in het landelijk gebied vaak gemakkelijker te realiseren zijn dan dicht bij de bebouwde kom. Hier zijn namelijk minder omwonenden die er last van kunnen hebben.

Grootschalig/kleinschalig ?

Hiermee samen hangt ook de vraag of we moeten kiezen voor enkele grootschalige locaties of voor vele verspreide. De voorkeur gaat uit naar enkele plekken met meerdere grotere turbines. Daarnaast zijn de verspreide of kleinere turbines ook mogelijk, hiermee halen we de doelstelling echter niet. Dus alleen verspreide of kleinere turbines is onvoldoende. Kleine locaties zijn bovendien sneller te ontwikkelen en zij zorgen ervoor dat omwonenden op veel verschillende plaatsen de kans hebben om collectief stroom af te nemen. Opwek door wind in de historische binnenstad, in of dicht bij bebouwde kommen wordt als bezwaarlijk gezien; zon op de daken kan in vele gevallen wel.

Meervoudig ruimtegebruik, dus het combineren van verschillende functies of bijvoorbeeld van windturbines en zonneparken, is mogelijk. Men denkt hierbij aan combinaties met waterbuffering, landbouw en veeteelt. Ook kunnen windturbines en zonneparken mogelijk, afhankelijk van de locatie en inrichting, een bijdrage leveren aan de biodiversiteit.

Ook werd meermalen gesuggereerd geen landbouwgronden op te offeren aan grootschalige opwek van zon. Nuancering ontstond weer bij de discussie of dat ook landbouwgrond voor de teelt van veevoer betrof.

Participatie

De inwoners van Kampen willen een eigen rol pakken en komen met initiatieven. Zij denken hierbij vooral aan het realiseren van zonnepanelen op daken. De gemeente zou dit mogelijk moeten maken en zij zou grote en kleine initiatieven moeten omarmen en stimuleren. Van onderop wanneer het kan, maar van bovenaf wat het moet.

Financiële participatie

In Kampen zien we dat veel waarde wordt gehecht aan het lokale: opbrengsten van lokaal opgewekte energie moeten ook lokaal, bij de eigen bevolking en ondernemers, belanden. De gegenereerde financiële opbrengsten moeten zoveel mogelijk in het gebied blijven.

Daarom wil men dat er lokaal gelegenheid wordt gegeven om financieel in grootschalige projecten te participeren (50%) en bijvoorbeeld het instellen van een omgevingsfonds, waarbij een deel van de opbrengst wordt gestort en vervolgens door de gemeente in het gebied geïnvesteerd. Daarnaast zijn energiecoöperaties en energiebedrijven mogelijk. De gemeente zou een rol kunnen spelen hierbij. De

gemeente kan faciliteren, informeren, ondersteunen en het goede voorbeeld geven bij het eigen bezit. Verschillende ondernemers zijn al bezig, of denken na over meer innovatieve opties. De haalbaarheid en de risico's van de verschillende mogelijkheden zijn op dit moment nog onbekend.

Een veel gehoorde reactie is ook dat men eigenlijk te weinig weet om zich op dit gebied een goede mening kunnen vormen. De eventuele rol van de gemeente om een eigen energiebedrijf te initiëren wordt als een optie gezien als daardoor geborgd wordt dat de revenuen uit de opwek ook lokaal blijven. Minder vaak maar toch ook wel op enkele bijeenkomsten wordt gehoord dat de gemeente zich bij haar eigen (huidige) taken moet houden.

Intermezzo

Uit de energietop in juni 2019 en de bijeenkomsten daarna is duidelijk geworden dat er geen draagvlak is voor de constructie waarbij grote(buitenlandse) investeerders profiteren van grootschalige opwek van energie, dus de lusten (namelijk Nederlandse SDE-subsidie en fiscale voordelen), zonder dat daarvan lokaal wordt geprofiteerd. In het klimaatakkoord wordt gesproken over een 50/50 participatie, dus 50% deelname van lokale partijen. Er zijn in Nederland lokale (dorps) energiecoöperaties die in zonneparken hebben geïnvesteerd, maar dit betrof vaak parkjes van beperkte omvang, vaak ook met bijdragen van grotere investeerders.

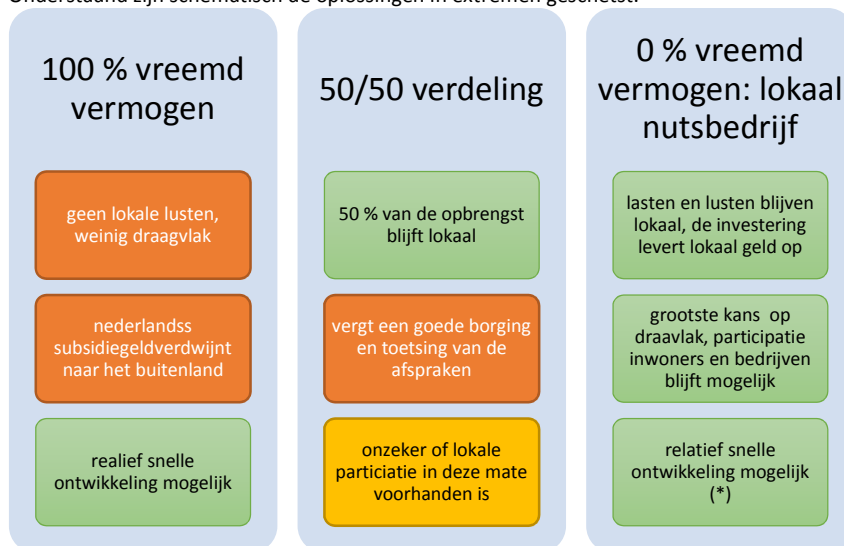
Voor ontwikkelaars zijn vooral de locaties op korte afstand van geschikte trafostations, in combinatie met een lage grondprijs (landbouwgronden) de gewilde ontwikkellocatie. In Kampen zien we daarom vooral initiatieven in en rond de Koekoekspolder. De daar aanwezige zware elektrische infrastructuur is echter destijds met subsidies aangelegd ten behoeve van de lokale tuinders op het moment dat nog veel werd verwacht van de opkomst van warmtekrachtkoppelingen, waarmee zowel warmte als elektriciteit werd geproduceerd. De warmte werd voor het eigen bedrijf gebruikt en de elektriciteit werd aan het net geleverd. De warmtekrachtkoppelingen zijn echter achtergebleven bij de verwachtingen.

Geothermie is in opkomst, maar ook geothermie vraagt om energie in de vorm van stroom die nodig is voor het verpompen van het (warme)water. Er is al een zware infrastructuur, die destijds met maatschappelijk kapitaal is gerealiseerd. Dit levert dus een besparing op de aansluitkosten, wat voor (grote) ontwikkelaars een extra bonus is bovenop de SDE-subsidie.

Samenvattend, het is niet realistisch om 50 % lokale participatie te willen realiseren, maar de wens voor een sterke lokale deelname is er wel. Te hoge eisen stellen aan de mate waarin lokale participatie vereist is staat op gespannen voet met het door de ontwikkelaars gewenste verdienmodel. Een participatie tot 15 % lijkt overigens wel bespreekbaar. Oplossingen zijn:

- De gemeente neemt de ontwikkeling en exploitatie geheel in eigen hand. Vanwege de noodzakelijke juridische scheiding is de aanleg en exploitatie in een BV ondergebracht.
- Een hybride oplossing, bestaande uit een lokaal bedrijvenconsortium dat ontwikkelt in combinatie met financiële participatie van gemeente en inwoners.

Onderstaand zijn schematisch de oplossingen in extremen geschetst.

Als de grootste gemene deler uit de verschillende bijeenkomsten kwamen drie zaken duidelijk naar voren.

- Men wil de verdiensten aan grootschalige opwek lokaal houden.
- Men wil bij voorkeur een beperkt aantal locaties voor grootschalige opwek.
- Men wil die locaties vooral daar waar het toch al minder mooi is (bij industrieterreinen en (spoor)wegen)

4. Het kader

Het kader bestaat uit twee delen, namelijk (1) een kaart met uitsluitingsgebieden voor wind en (2) criteria waar initiatieven voor zon en wind aan afgemeten worden. Een kader is een combinatie van ruimtelijke en financieel economische voorwaarden.

Uitsluitingsgebieden wind.

De kaart met uitsluitingsgebieden geeft aan waar in ieder geval geen grootschalige ontwikkelingen van wind mogelijk of gewenst zijn. Dat kan zijn omdat er een belemmering op wetstechnische of juridische gronden aanwezig is maar ook omdat lokaal bepaalde waarden dienen te prevaleren boven de urgentie schone energie op te wekken. Aan ontwikkelingen in deze gebieden wordt in principe geen medewerking verleend. Dit geeft vooraf duidelijkheid en voorkomt valse verwachtingen. In het omgevingsplan wordt nergens bij recht de opwek van grootschalige energie toegestaan.

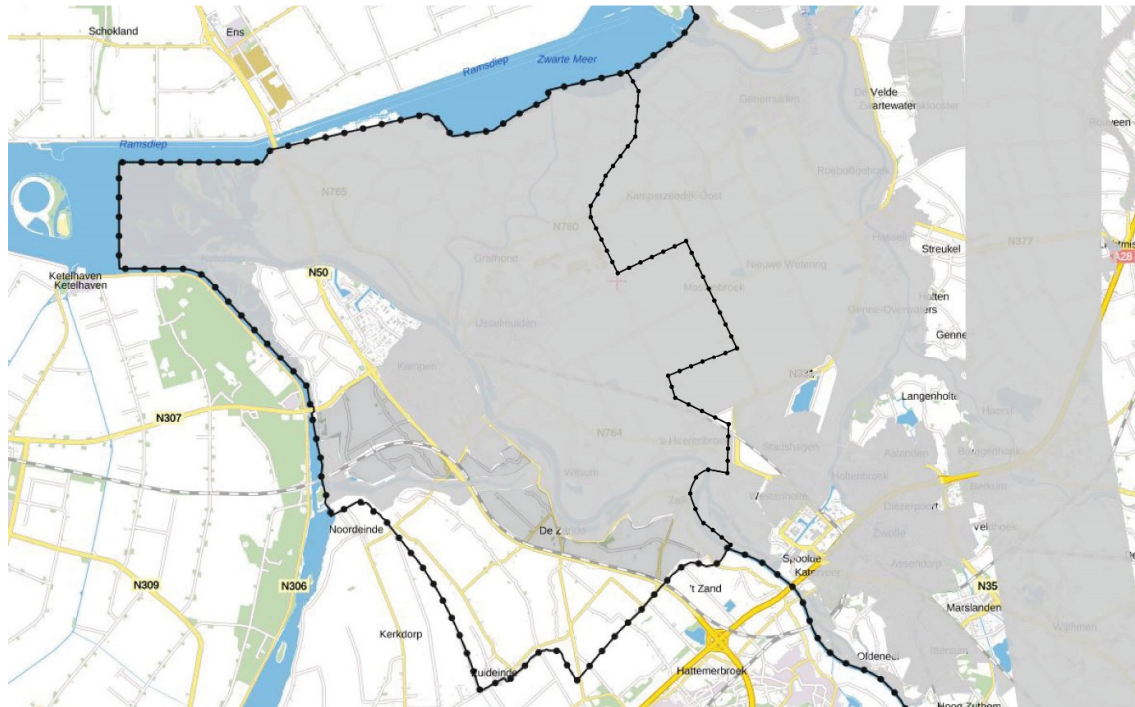
Ontwikkelingen in dit gebied worden hierdoor niet categorisch uitgesloten, indien er om zwaarwegende redenen een ontwikkeling toch wenselijk lijkt kan van de kaders worden afgeweken. Overwogen moet dan tevens worden of de kaders wel voldoende passend zijn.

Buiten de uitsluitingsgebieden

Indien aan de kaders van de bouwtegen wordt voldaan mag een initiatiefnemer er van uitgaan dat de gemeente in principe medewerking aan het initiatief wil verlenen. In alle gevallen heeft de raad dan

wel het laatste woord maar zou alleen wanneer er echt zwaarwegende redenen zijn mogen afwijken van de in de visie neergelegde uitgangspunten. In alle gevallen blijven natuurlijk wel alle wettelijke bepalingen en onderzoeksverplichtingen van toepassing. Het kader dient alleen om duidelijkheid te geven aan een initiatief maar geeft nog geen garantie op realisatie.

Kaart 1: Uitsluitingsgebieden wind

Landschappen en Energie in Kampen

Windturbines met een ashoogte van 100 of 120 meter, en rotorbladen die tot 180 meter hoogte komen of nog hoger, zijn niet zomaar een 'maatje groter' dan de molens van 40 of 60 meter hoog die nu soms bij agrarische erven, langs wegen of poldervaarten staan (niet in Kampen overigens). Ze zijn een nieuw fenomeen in het landschap. Door hun maat passen deze molens niet meer bij historische elementen uit het cultuurlandschap, die naast de molen gereduceerd lijken te worden tot een soort Madurodam. Daarmee zijn deze molens het individueel initiatief en de koppeling aan agrarisch erven voorbij.

Omdat windmolens van 100 meter ashoogte op een onderlinge afstand van ca 450 meter staan, missen ze het ruimtelijke effect dat ze een mooi 'rijtje' langs een lokale weg of poldervaart kunnen vormen. Alleen langs lange lijnen, waarbij over een afstand van kilometers een ononderbroken rij van molens geplaatst kan worden, kan een dergelijk effect ontstaan.

Door hun hoogte zullen de molens bij helder weer van grote afstand, zo'n 20 tot 30 kilometer, zichtbaar zijn. De afweging wat een geschikte locatie is, kan daarom niet meer alleen op lokale schaal worden genomen. De molen zal immers tot ver buiten zijn *footprint* invloed hebben op zijn omgeving. De zichtbaarheid van de molens van grote afstand is daarnaast een belangrijk aanknopingspunt voor het ruimtelijk ontwerp. De grote zichtbaarheid van de nieuwe generatie windturbines is – naast efficiënt energietransport en verschillen in windsnelheid – een belangrijk argument voor concentratie van de molens.

West- en zuidzijde van de stad (gebied in ontwikkeling)

Recente grootschalige ingrepen in dit deelgebied zijn de infrastructurele lijnen: de N50 en de Hanzelijn. Het is ook de kant van de stad waar de grootste bedrijventerrein zijn gevestigd waar al enkele windmolens staan. Het ligt voor hand om de ontwikkeling van windenergie te koppelen aan deze transformerende kant van de stad met de nieuwe grootschalige infrastructurele lijnen. De schaal van de nieuwe ontwikkelingen aan deze kant past bij de schaal van de nieuwe windmolens.

Noord- en oostzijde van de stad

Hier grenst de stad aan het nationaal landschap IJsseldelta waar Polder Mastenbroek, Kampereiland en de IJssel met haar buiten- en binnendijkse landschappen deel van uitmaken. Dit zijn oude landschappen waarin de dynamiek van de IJsseldelta nog zichtbaar is in kronkelende wegen, hogere kreekruigen en waterlopen. Het heeft een grote recreatieve waarde door de prachtige uitzichten vanaf de dijk over de meanderende IJssel. Het (visuele) contact met het water en de grote dynamiek en afwisseling in dit gebied, maken het een aantrekkelijk landschap voor mens en dier. Grote windturbines passen niet in de maat en schaal van dit gebied en doen afbreuk aan de recreatieve waarde van het gebied.

In het hart van Nationaal Landschap IJsseldelta ligt polder Mastenbroek. Unieke kernmerken zijn de rechte wegen, het polderlandschap en de weidsheid. Op heldere dagen kun je vanaf bepaalde punten aan de ene kant Kampen en IJsselmuiden zien en van de andere kant de toren van Hasselt en Zwolle zien liggen. De openheid en weidsheid van polder Mastenbroek is een belangrijke kwaliteit. Het gaat om het behoud en de ontwikkeling van de open- en weidsheid als hoofdkenmerk van de polder, samen met het karakter van de lange lijnen: het geometrisch patroon van linten en weteringen, het ontbreken van wegbeplanting en de contrastrijke randen. De polder is al in het jaar 1364 is bedijkt, drie eeuwen eerder dan Hollandse polders als de Beemster en de Schermer. De oude boerderijen, bruggen en het dorpje Mastenbroek laten de rijke historie van de polder zien het heeft daardoor een veel verfijnder karakter dan de latere IJsselmeerpolders. Grote windturbines tasten de weidsheid van de Mastenbroekerpolder aan en doen afbreuk aan het verfijnde karakter van het gebied.

4.1 Kader wind

In deze paragraaf komt aan de orde waar(niet) en onder welke voorwaarden de exploitatie van windturbines is toegestaan zonder dat het kader zo knellend zijn dat dit de realisatie van de eigen ambitie in de weg staat. Voor grootschalige park of lijnopstellingen van windturbines verdienen locaties langs hoofdinfrastructuur en op of nabij bedrijven-/industrieterreinen de voorkeur. **Voor kleinere windturbines (EAZ-turbines of vergelijkbaar, ashoogte lager dan 20 meter) op en nabij agrarische bouwblokken gelden de uitsluitingsgebieden niet.** Inpassing betreft lokaal maatwerk zowel landschappelijk als wat betreft de mogelijkheden om voldoende wind te vangen. Uiteraard blijven de wettelijke kaders van toepassing.

Een park- of lijnopstelling omvat minimaal 4 windturbines. Onderstaande geldt alleen voor turbines met een ashoogte van 20 meter of meer.

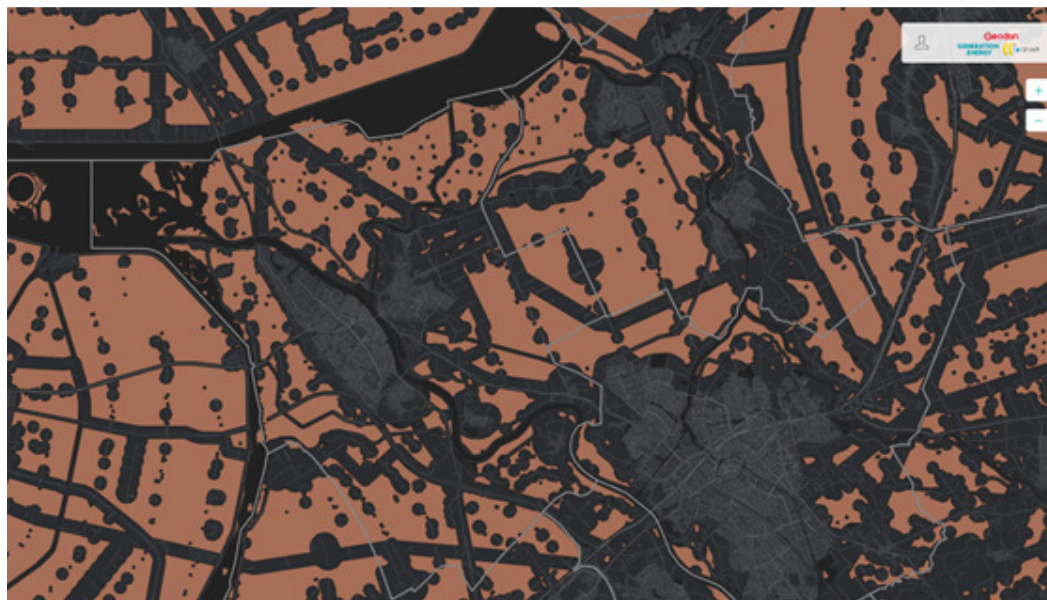
De criteria worden verdeeld in 3 categorieën: **rood**: zwaarwegend, **geel**: belangrijk en **groen**: mee te wegen. Bij de beoordeling van initiatieven moet dit wel in onderlinge samenhang worden gezien.

nr	Criteria grootschalige opwek door middel van grote windturbines	Waarde
1	De windturbines mogen niet in een uitsluitingsgebied zijn gelegen	0
2	Het mag geen solitaire windturbine betreffen, behoudens op industrieterreinen	0

3	De windturbines staan in een park- of lijn-opstelling, waarbij de initiatiefnemer aangeeft hoe met de inpassing rekening gehouden is met de gebiedskenmerken	0
4	De windturbines zijn bij voorkeur gelegen langs bestaande hoofdinfrastructuur of op of naast een bestaand of nieuw bedrijven-/industrieterrein	0
5	Windturbines worden voor tenminste 50 % gefinancierd door lokale participaties, dat wil zeggen ondernemers die hun daadwerkelijke bedrijfsactiviteiten in Kampen hebben of inwoners van de gemeente	0
6	De windturbines zijn voor meer dan 50 % in eigendom van lokale nutsbedrijven (regionaal energiebedrijf)	0
7	Bewoners die binnen een straal van 1000 meter wonen, wordt de mogelijkheid geboden tot een deelname van gezamenlijk maximaal 10 % in de investering. Indien niet genoeg deelnamebereidheid, krijgen lokale bedrijven en inwoners buiten deze afstand deze zelfde mogelijkheid.	0
8	Duidelijk moet zijn hoe de turbines aan het eind van hun levensfase worden gesloopt / gerecycled	0

Onderstaande kaart geeft een indicatie van de gebieden waar landelijke regelgeving belemmeringen geeft (de zwarte en grijze gebieden) Dus ook buiten de op kaart 1 genoemde uitsluitingsgebieden gelden wel degelijk diverse beperkingen. Inpassing van turbines blijft lokaal en zorgvuldig maatwerk. Met kwetsbare bestemmingen als woningen moet overal rekening gehouden worden.

Kaart 2:

4.2 Kader zon

In deze paragraaf komt aan de orde waar en onder welke voorwaarden de exploitatie van een zonnepark toegestaan is zonder dat het kader zo knellend zijn dat dit de realisatie van de ambitie in de weg staat. Realisatie van energie via zonneparken en zon op daken alléén is onvoldoende om de ambitie van energieneutraal in 2035 te kunnen halen. Naast zon is wind noodzakelijk om voldoende opbrengsten te

generen. Andersom ligt het anders, minder opwek van zon is mogelijk als er meer opwek van windenergie is.

In het coalitieakkoord is sprake van de toepassing van de (een) zonneladder. Dit houdt in dat zonnepanelen bij voorkeur op daken en niet op gronden worden gesitueerd waardoor andere bestemmingen worden beperkt, met name landbouw ten behoeve van de voedselproductie. Alleen als de mogelijkheden op daken zijn uitgeput, zijn grondgebonden toepassingen bespreekbaar. Een nuancering is hier op zijn plaats, er is weliswaar nog een aanzienlijke potentie voor zon op daken maar de realisatie ervan is niet afdwingbaar. Ook al zou de potentie voor 100 % benut worden, dan nog is aanvullende opwek van duurzame energie nodig.

nr	Criteria grootschalige opwek door middel van zonneparken	waarde
1	Een zonnepark moet voldoen aan specifieke lokale inpassingseisen (afscherming door groen, watergangen ect) en mag geen andere gewenste ruimtelijke ontwikkelingen onmogelijk maken	
2	Bij een zonnepark in de directe omgeving van een dorps- of stadskern dienen de inwoners de mogelijkheid te krijgen om tot 15 % van de investeringskosten te participeren	
3	Een zonnepark is bij voorkeur langs hoofdinfra gesitueerd	
4	Een zonnepark is bij voorkeur op een bestaand of te ontwikkelen bedrijven-/industrieterrein gesitueerd of in de directe nabijheid daarvan	
5	Een zonnepark op of naast een bedrijven-/industrieterrein wordt gefinancierd door lokale in de directe omgeving gelegen bedrijven	
6	Een zonnepark wordt tenminste voor 50 % door lokale participaties gefinancierd, dit kunnen bedrijven, inwoners of lokale nutsbedrijven zijn	
7	Er sprake blijft van meervoudig ruimtegebruik (waterbuffering, veeteelt, biodiversiteit)	
8	Een zonnepark gebruik maakt van een MS of HS-station waar ook één of meerdere winturbines op zijn aangesloten	
9	De totale maatschappelijke kosten zijn geminimaliseerd, ook de sloopfase en de kosten ervan zijn in beeld.	
10	Een zonnepark is bij voorkeur niet gelegen op of naast een bedrijven-/industrieterrein met nog relatief veel onbenut en voor zon geschikt dakoppervlak	

5. Een initiatief en dan?

Het initiatief wordt gematcht door het uit verschillende vakdisciplines bestaande initiatieven team. Indien een initiatief onvoldoende matcht met de in de bouwsteen genoemde kaders dan wordt dit meegedeeld aan de initiatiefnemer om te bezien of er nog aanpassingen mogelijk zijn. Is dit niet het geval dan volgt een ambtelijke afwijzing. Indien een initiatiefnemer er op staat wordt dit alsnog expliciet ter advies aan het college voorgelegd. Indien weer een afwijzing volgt staat nog steeds een formele weg open – daarvoor zijn wel leges verschuldigd - waarbij tegen een negatieve beschikking bezwaar kan worden gemaakt en zelfs tot aan de rechtbank gegaan kan worden.

Indien er wel voldoende match bestaat met de omgevingsvisie dan wordt aan het college gevraagd een positieve grondhouding uit te spreken en kan een procedure starten. De initiatiefnemer heeft dan wel een redelijke zekerheid dat medewerking zal worden verleend. Omdat het omgevingsplan bij recht geen directe bouwtitels voor grootschalige opwek kent betekent dit dat alle benodigde onderzoeken moeten worden uitgevoerd, incidenteel moet een MER procedure worden doorlopen. In dit kader wordt ook de

omgeving geïnformeerd en kan er afhankelijk van de mate van impact voor worden gekozen actief te communiceren met de omgeving van het plan. De gemeenteraad heeft het laatste woord omdat goedkeuring (c.q. een verklaring van geen bezwaar) aan de ontwikkeling moet worden verleend.

De uitkomst van de diverse onderzoeken kan overigens nog aanleiding zijn de gevraagde medewerking alsnog te weigeren of (in overleg) uit te stellen. Dit zou ook kunnen als bijvoorbeeld de gemaakte afspraken over financiële participatie met lokale partijen of inwoners niet worden nagekomen.

Zoal eerder opgemerkt gelden wettelijke regels onverkort bij iedere ontwikkeling ook buiten de uitsluitingsgebieden.

Door de kaders en ondanks de uitsluitingsgebieden voor wind moet voldoende ruimte resteren voor de opwek van in eerste instantie ruim 210 miljoen Kwh. Hiervoor zijn echter wel initiatieven en investeringen nodig. Op het moment van het opstellen van deze bouwsteen (november 2019) vormen ook de stikstofproblematiek en de beperkte netcapaciteit belemmeringen voor de (snelle) uitrol van grootschalige opwek.

De bijdrage van ieder initiatief (uitgedrukt in Kwh stroom per jaar) wordt afgezet tegen het energieverbruik in de gemeente als totaal, daarin worden ook impliciet de tussentijds bereikte besparingen of extra verbruiken door uitbreidingen in meegenomen.

Bijlagen

Beleidskaders

Rijk

Nederland werkt aan duurzame, betrouwbare en beschikbare energie die voor iedereen betaalbaar is. In 2050 moet de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn. Een overgang naar een duurzame energievoorziening is van groot belang, vanwege het tegengaan van klimaatverandering. Forse internationale en nationale ambities onderstrepen de noodzaak van de transitie, met als mijlpalen het Akkoord van Parijs en de hoofdlijnen van het nieuwe Klimaatakkoord. De wijze waarop wij omgaan met energie draagt bij aan de klimaatverandering. Klimaatverandering is niet meer alleen een wetenschappelijk feit, maar beïnvloedt ons leven.

De overstap naar duurzame energie gebeurt stapsgewijs. De doelen zijn:

- 2020: 14% van alle gebruikte energie in Nederland komt uit duurzame bronnen
- 2023: 16%
- 2030: 37%

In 2050 moet de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn. Dit staat in de Energieagenda. De agenda, die in 2016 is opgesteld, beschrijft de route naar 2050.

In 2030 komt 70% van alle elektriciteit en minimaal 37% van alle energie uit hernieuwbare bronnen. Dat gebeurt met windturbines op zee, op land en met zonnepanelen op daken en in zonneparken. In de toekomst komen ook technieken in beeld die nu nog verder doorontwikkeld moeten worden.

Het Rijk heeft een tweetal voorkeuren aangegeven bij de inpassing van duurzame energie. Deze voorkeuren zijn beschreven in de Nationale Omgevingsvisie – NOVI- Ontwerp, Beleidskeuze 4. Dit is een ontwerp en nog geen vastgesteld beleid, maar het geeft wel een beeld van de opvattingen van het Rijk.

1. Voorkeur voor grootschalige clustering

Grootschalige clustering van de productie van duurzame energie (door windmolens, eventueel in combinatie met zonnevelden) vermindert de ruimtelijke afwenteling en draagt bij aan kostenreductie. Waar mogelijk heeft dit de voorkeur. Hier ligt echter wel een expliciete afweging tegenover andere waarden, zoals landschappelijke kenmerken, nationale veiligheid, natuur, cultureel erfgoed, water en bodem en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Voorwaarde is dat bewoners echt goed betrokken zijn, invloed hebben op het gebruik en waar dat kan meeprofiteren in de opbrengsten.

2. Voorkeursvolgorde voor zon pv

Op dit moment worden in toenemende mate zonneparken in veldopstelling ontwikkeld, soms ten koste van de kwaliteit van het landelijk gebied. Om te stimuleren dat locaties zorgvuldig worden uitgekozen, heeft het Rijk in samenwerking met medeoverheden en andere stakeholders een voorkeursvolgorde uitgewerkt.

De afwegingprincipes van de ontwerp NOVI leiden tot een voorkeur voor zonnepanelen op daken en gevels van gebouwen. Het inpassen op daken en gevels draagt niet alleen bij aan het combineren van functies. Omdat hier al sprake is van bebouwing zal het introduceren van zonnepanelen op deze plekken doorgaans minder invloed hebben op de kenmerken of identiteit van een gebied. Vanuit diezelfde principes hebben daarna onbenutte terreinen in bebouwd gebied de voorkeur. Om aan de gestelde energiedoelen te voldoen, kan blijken dat ook locaties in het landelijk gebied nodig zijn. Ook in dat geval gaat de voorkeur uit naar het zoeken van slimme functiecombinaties. Hoewel natuur- en landbouwgebieden daarbij niet volledig worden uitgesloten, ligt de voorkeur bij gronden met een andere primaire functie dan landbouw of natuur, zoals waterzuiveringsinstallaties, vuilnisbelten, binnenwater en areaal in beheer van het Rijk (zoals Rijkswaterstaat, ProRail, Staatsbosbeheer), waaronder waar mogelijk bermen van spoor- en autowegen. Daarnaast zal het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (BBL) worden

gewijzigd waardoor gemeenten meer mogelijkheden krijgen voor het bevorderen van zon-PV op daken en gevels. Ook wordt de subsidieregeling SDE++ aangepast.

Provinciaal

In het Nationaal landschap IJsseldelta, gebaseerd op een provinciaal besluit ter bescherming van het unieke karakter van het gebied, zijn geen grootschalige windturbines toegestaan. Het vigerende beleid ten aanzien van grootschalige opwek is opgenomen in het programma "Nieuwe Energie Overijssel" kortweg NEO met als doel 20 % duurzame opwek in 2023. In het kader van dit programma kent de provincie onder andere diverse stimuleringsregelingen. In het kader van de RES heeft de provincie een coördinerende rol.

Gemeentelijk beleid Kampen

Het vigerend gemeentelijk ruimtelijk beleid is vastgelegd in de Structuurvisie 2030 Toekomstperspectief voor de IJsseldelta (vastgesteld op 28 mei 2009).

Het vigerende beleid (vertaald in de diverse bestemmingsplannen) laat nergens grootschalige opwek van wind- of zonne-energie toe. Dit matcht niet met de eigen ambitie en de bijdrage die de RES van ons verlangt als onderdeel van het regiobod. Met de vaststelling van de bouwsteen energie komt er wel ruimte voor grootschalige opwek.